

**КОРУПЦИОНЕН МОНИТОРИНГ НА
*КОАЛИЦИЯ 2000***

Октомври 2003 г.

I. МЕТОДОЛОГИЯ

Извадка: Всички изследвания, включени в настоящата разработка се основават на случайна двустепенна гнездова извадка. Генерална съвкупност: населението на страната над 18 год. Обем на извадката:

	Период на полевата работа	Размер на извадката
1.	Февруари 1999 г.	1143
2.	Април 1999 г.	1122
3.	Септември 1999 г.	1110
4.	Януари 2000 г.	1144
5.	Април 2000 г.	1161
6.	Септември 2000 г.	1158
7.	Януари 2001 г.	1037
8.	Октомври 2001 г.	971
9.	Януари 2002	1148
10.	Май 2002 г.	1170
11.	Октомври 2002 г.	1079
12.	Януари 2003 г.	1107
13.	Май 2003 г.	1077
14.	Юли 2003 г.	1057
15.	Октомври 2003 г.	1098

Метод на регистрация: персонално стандартизирано интервю.

Полева работа: 04.10.2003г. - 15.10.2003г.

II. РЕЗУЛТАТИ

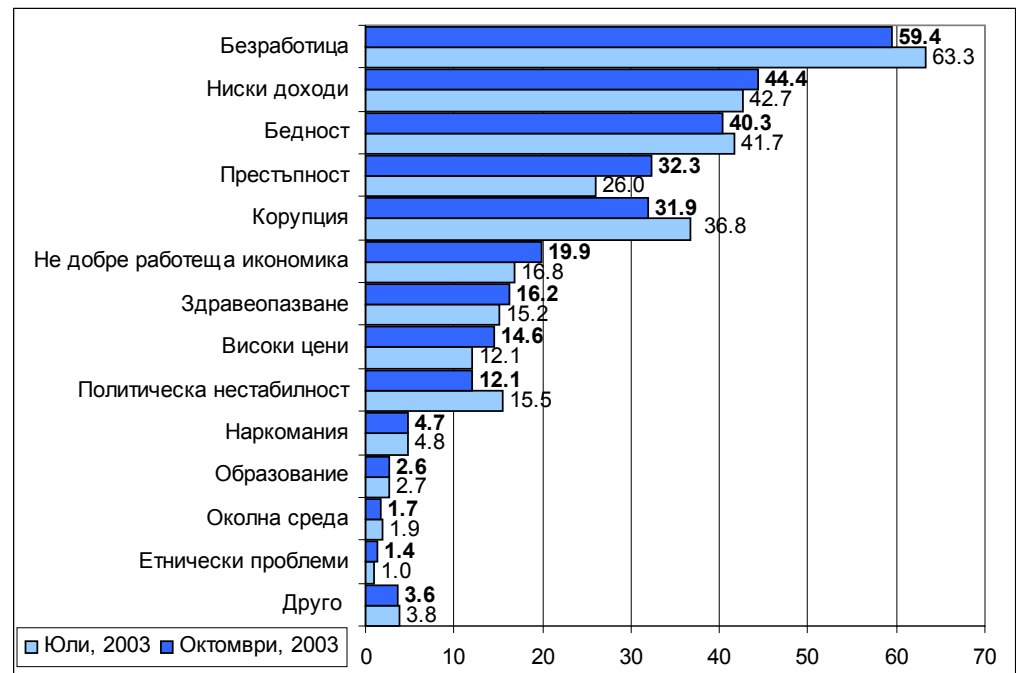
1. ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ НА КОРУПЦИЯТА

Проблемите *безработица, ниски доходи и бедност* продължават да бъдат определяни от българското общество като най-значими за страната ни. Въпреки, че се отчита намаляване на безработицата в страната, това все още не са е отразило съществено върху жизнения стандарт на населението. В подкрепа на тази теза е и нарасналата чувствителност на населението към проблеми като *“ниските доходи”* и *“не добре работещата икономика”* в страната. (Графика 1)

Непосредствено след най-наболелите социални и икономически проблеми се нареждат *престъпността и корупцията*. Общественото внимание към тези два проблема се изостря в периоди на засилени дебати по темата, както и при наличието на конкретни случаи, добиващи публичност чрез медиите. Оказва се, че оценките за престъпността и корупцията са по-динамично променящи се в сравнение с тези за останалите обществени проблеми. Регистрира се увеличаваща се чувствителност на населението по отношение на *престъпността* в страната, вероятно като резултат от няколко криминални случаи на зрелищни взривове и демонстративни убийства. Само за три месеца оценките за значимостта на този проблем са нараснали с 6 пункта. С почти толкова (5%) намаляват оценките за важността на *корупцията*, като достигат една от най-ниските стойности от началото на мониторинга. В настоящия момент престъпността и корупцията се оценяват като еднакво тревожни за страната обществени проблеми.

Графика 1.

Относителна важност на проблемите на обществото (%)

База: Всички респонденти (юли N=1057; октомври N=1098)

Динамиката на отразяването на темата корупция в медийното пространство не е пряко обуславяща оценките на обществото за важността на проблема. Става ясно, че и в периода на по-слабо медийно отразяване, корупцията се определя като съществен за

държавата проблем, което говори за други по-силно действащи фактори върху формиране на представите и оценките на населението. (Графика 2)

Графика 2.

Динамиката на медийното отразяване на корупцията и оценки за относителната обществена значимост на корупцията като социален проблем

Основна тенденция, наблюдавана при предходните изследвания, бе хората с по-високо социално и финансово положение да определят в по-голяма степен корупцията като значим проблем на обществото. Към октомври 2003 г. това отново са основните слоеве, сред които проблемът корупция е особено актуален. Забелязва се обаче, известно отдръпване на общественото внимание от този негативен феномен, причина за което може да бъде както реалното ограничаване на корупционните практики в страната, така и пререструктурирането на оценките за значимостта на различните обществени проблеми. (Приложение 3, Таблица 1)

2. РАВНИЩЕ НА КОРУПЦИЯ

При разглеждането на въпроса за равнището на корупция в страната е съществено да се разграничат двата негови основни компонента – равнището на “реалната” и на “потенциалната” корупция. За възпроизводството на корупционните практики от значение е не само реално осъщественият акт на “даване и вземане” (независимо дали става въпрос за пари, подарък или извършване на услуга), но и самата “оферта” за извършване на корупционна сделка (предлагане или искане “да се даде нещо”). Реализираните корупционни действия се обозначават като “реална корупция”, а иницирането на корупционни сделки – като “потенциална корупция”.

Средномесечната честота на корупционните действия, в които гражданите съобщават, че са участвали, формират равнището на реалната корупция в страната. Потенциалната корупция се измерва чрез общия брой на случаите, при които върху гражданите е бил оказван корупционен натиск (искане на "нещо" от страна на съответния служител).

РЕАЛНА КОРУПЦИЯ

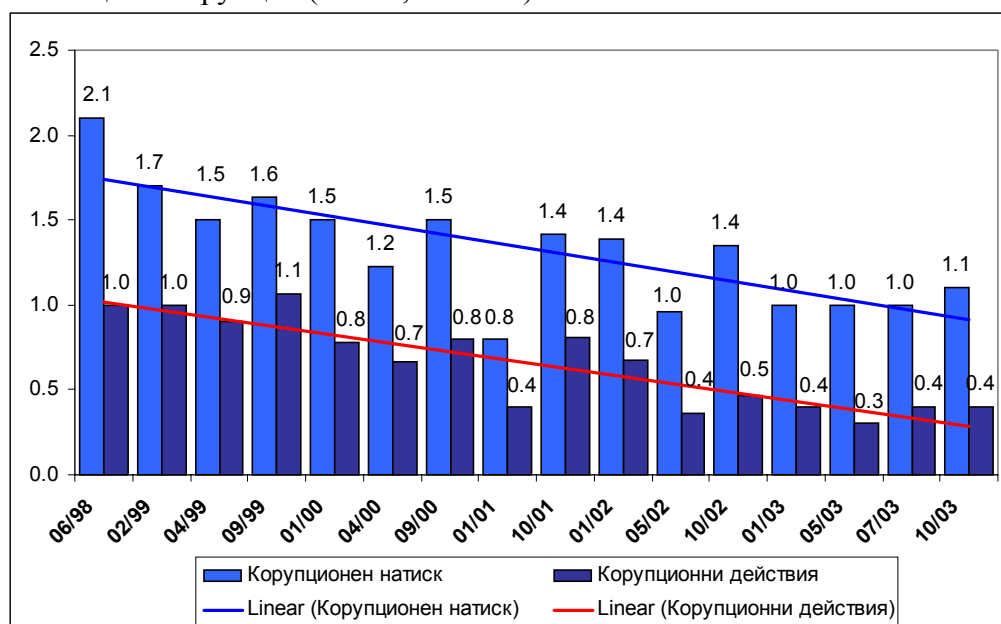
Основният проблем при отчитането на равнището на реалната корупция произтича от деликатността на набираната информация по особено чувствителни за хората въпроси. Въпреки невъзможността да бъде определен с абсолютна точност, реалният брой на корупционните действия, извършени в страната през последния месец, кореспондира пряко с равнището на лично участие на интервюираните в различни форми на корупционно поведение.

Предвид посочените ограничения може да се очаква, че стойностите на индикатора, отчитащ реалните корупционни действия, са по-ниски от действителните. Към настоящия момент тези стойности остават на едно сравнително ниско ниво, продължавайки започналата от май 2002 г. тенденция към стабилизиране. (Графика 3)

Въпреки запазващата се стабилност на съвкупния индикатор, измерващ реалната корупция в страната, то по-детайлното вглеждане в получените резултати говори за увеличаване на средномесечния брой корупционни действия. Ако през май 2003 г. средният брой на гражданите, които са участвали в такива действия през последния месец е бил около 87 770, а през юли – около 99 840 (увеличение с повече от 12 хиляди), то към октомври 2003 г. този брой е вече приблизително 114 100¹ (1,78 % от пълнолетното население на страната) или увеличение с повече от 14 хиляди случаи на корупция.

Графика 3.

Равнище на корупция (min=0, max=10)

База: Всички респонденти

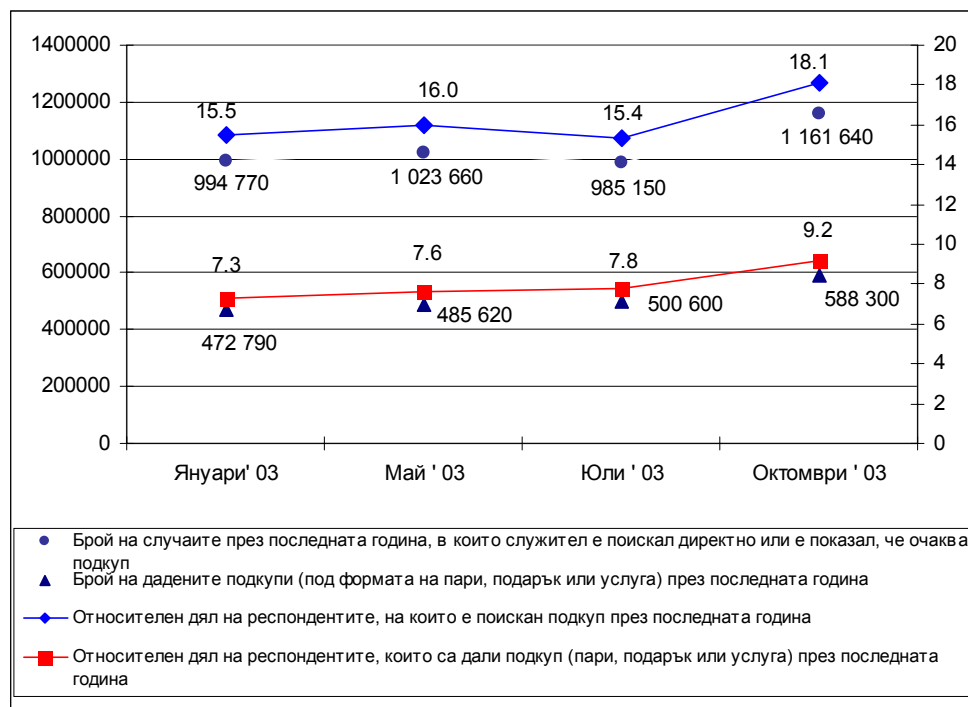
Средногодишният брой на реално осъществените корупционни сделки, както и случаите, в които служител е поискал директно или е показал, че очаква “да му се даде нещо” също бележат увеличение. Средно за периода октомври 2002 г. – октомври 2003 г. реално са били осъществени около 600 хил. корупционни действия като двойно

¹ Тази оценка се базира на данните от преброяването на населението (март 2001г.), според които общият брой на населението над 18 г. е 6 417 869, а 1% от извадката съответства на 64 180 души

по-голям е броят на иницираните такива (приблизително 1 160 хил.).
(Графика 4)

Графика 4.

Средногодишен брой на иницираните и осъществени корупционни сделки

Запазва се тенденцията към нарастване делът на случаите, при които “корупционната цена” е до 100 лв. - осем от десет респонденти, на които е поискал подкуп, са дали неофициално суми до този размер. Това, разбира се, не означава, че не се реализират големи корупционни сделки, а е индикатор за все по-ясното разделение на различните видове корупционни практики. Осъществяваният корупционен мониторинг по принцип е насочен към регистриране и измерване на “малката”, ежедневна и масова корупция. Крупните случаи на корупция не могат да бъдат “уловени” чрез този тип национални представителни проучвания и тяхното установяване изисква специални разследвания. Механизмът, по който се осъществяват те, е твърде различен от този на “масовата” корупция и в много случаи те остават скрити за обществото.

Липсата на посочени “корупционни суми” над 500лв. говори и за постигане на известен напредък в борбата с корупцията. Усеща се влиянието на широкото дискутиране в медиите на проблема, както и на въвеждането на конкретни мерки за ограничаването му. В някои от държавните институции са приети ясни правила и процедури за работа и тълкуване на спорните казуси от ежедневната практика на служителите. Постепенно “говоренето” за корупцията се превръща в конкретни действия и до голяма степен възпира обществените служители да упражняват корупционен натиск върху гражданите, особено за по-големи суми.

От друга страна по-масовата “малка” корупция на този етап се дължи до голяма степен и на ограничените възможности на гражданите да плащат по-големи суми (Приложение 3, Таблица 2).

ПОТЕНЦИАЛНА КОРУПЦИЯ

Въпреки лекото покачване към октомври 2003 г., корупционният натиск, който служителите от обществената сфера пряко или косвено оказват върху гражданите, запазва своята относителна стабилност от началото на 2003 г. (*Графика 3*)

Продължилата повече от половин година стабилизация на размера на потенциалната корупция води до предположението, че може би е достигнат своеобразен предел, чието преминаване би било възможно само при качествено различни и по-радикални мерки за ограничаване на корупционните инициативи.

КОРУПЦИОНЕН НАТИСК ПО ПРОФЕСИОНАЛНИ ГРУПИ

Динамична е картината на корупционния натиск, оказван от различните професионални групи. (*Приложение 3, Таблица 3*)

През юли 2003 г. *преподавателите в университети* бяха професионалната група, която бе инициирала най-голям дял корупционни действия сред контактувалите с нея. Три месеца по-късно 16.6% от контактувалите с тази група респонденти посочват, че са им искани подкупи под една или друга форма. Въпреки намалението от 5 пункта, те отново, заедно с *лекарите*, остават лидери по степен на оказания корупционен натиск. Това показва, че регистрираната през м.юли оценка не е била случайна и не се дължала само на съвпадането на периода на изследването с кандидат-студентската кампания и лятната сесия. В този контекст може да се твърди, че би било по-продуктивно негативната емоционална реакция от страна на университетските преподаватели по повод на изнесените данни за равнището на корупция във висшите училища, да се замени с рационално търсене и прилагане на конструктивни антикорупционни действия.

Продължава тенденцията на намаляване на корупционния натиск от страна на *митническите служители* и *полицаяте*. В съдебната система също има размествания по отношение на служителите в различните ѝ звена. През последната година респондентите, контактували със *следователи*, са били подложени на по-голям корупционен натиск в сравнение с хората, които по една или друга причина са имали отношения с другите представители на съдебната власт – *прокурори* и *съдии*. Трябва да се посочи, че една четвърт от гражданите, които са имали повод да се обърнат към представителите на съдебната власт, твърдят, че са се отказали, поради убеждението си, че съдебната система е корумпирана.

Нарастване на броя на регистрираните случаи на корупционни инициативи се наблюдава при *данъчните служители*, *учителите*, и *банкерите*.

ЕФЕКТИВНОСТ НА ДЕЙСТВИЯТА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО

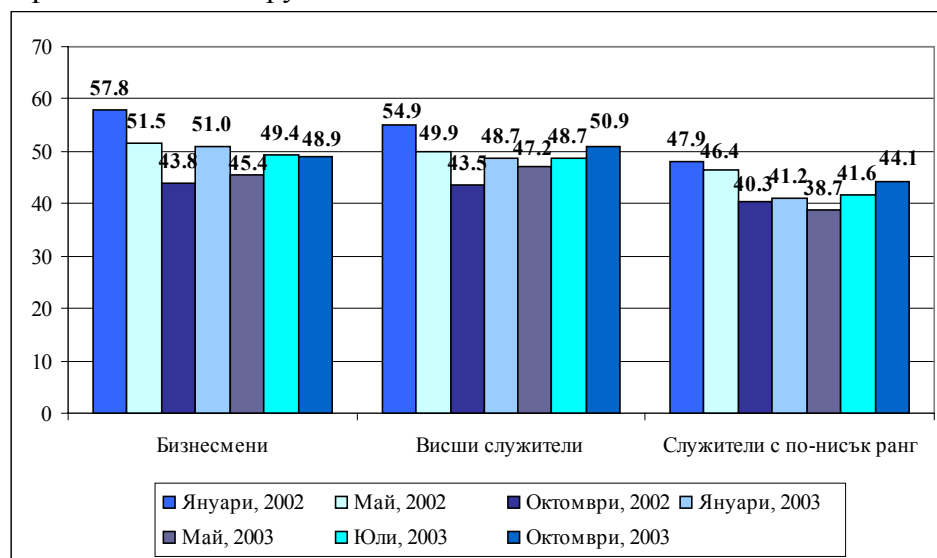
Нееднозначните сигнали, които се изпращат от правителството по отношение на борбата с корупцията в страната, се отразяват и върху обществените оценки за дейността на управляващите в тази сфера. Половината от респондентите смятат, че правителството не полага никакви усилия, за да се справи с корупционните практики, които съществуват във високите нива на държавната администрация.

От друга страна, практическят сблъсък на населението с корупция след служителите на по-ниските нива, където се осъществява “малката корупция”, за което говори както по-големият брой осъществени корупционни сделки, така и общият размер на даваните подкупи, оформя негативните оценки за действията на правителството и по отношение на този вид корупция. (Графика 5)

Липсата на конкретни резултати и сблъсъкът с реалността, са определящи за спадащото доверие към правителството и ефективността на действията му за ограничаване на корупцията.

Графика 5.

Оценки за ефективността на действията на правителството за ограничаване на корупцията *

* Относителен дял на отговорите “Правителството не прави нищо”

3. ОЧАКВАНИЯ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА КОРУПЦИЯТА

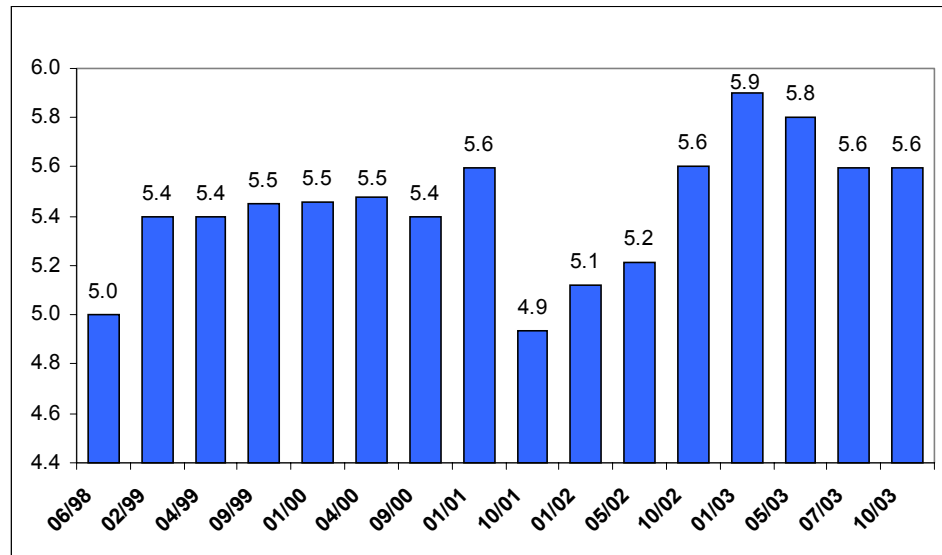
Оценките на населението за потенциала на обществото ни да се справи с корупцията в страната остават на едно стабилно ниво, което би могло да се определи като умерено оптимистично. Независимо от негативните оценки, които населението дава на управляващите по отношение на постигнатите от тях резултати в борбата с корупцията, все пак българите продължават да вярват, че постигането на едно “нормално” ниво на корупцията в страната е постижимо. (Графика 6)

Въпреки практическия сблъсък на хората с множество корупционни практики, те все още съзират възможност за промяна, която да доведе до ограничаването на тези деяния .

Графика 6.

Корупционни очаквания (min=0 max=10)

База: Всички респонденти

3. РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

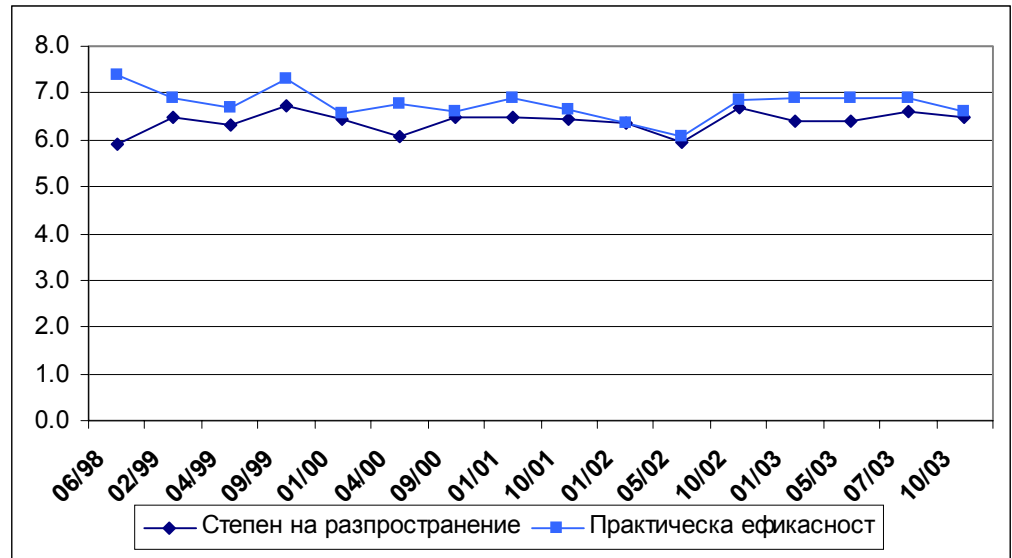
СТЕПЕН НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯ

През настоящата година не се наблюдават значими колебания в оценките на обществото за степента на разпространение на корупцията. Те се запазват около едно постоянно и сравнително високо ниво, въпреки слабото понижение спрямо същия период на миналата година. Не е регистриран дори обичайния спад в стойността на оценките през летните месеци, когато политическият живот и съпътстващите го проблеми, между които е и корупцията, биват изместени от други теми в съзнанието на хората (*Графика 7*).

Този факт заслужава да бъде анализиран по-детайлно тъй като едва ли може да бъде обяснен само с политическите страсти около провеждането на местните избори. Важно е да се подчертае, че в перспективата на цялостния мониторинг до момента, макар и с известни колебания, оценките на населението за разпространението на корупцията остават неизменно високи. Безспорно е, че са предприети и редица конкретни мерки за ограничаването ѝ, например приети са етични кодекси от различни съсловни организации, въведени са правила и процедури във връзка с дейността на някои групи обществени служители, засилен е административния контрол във отделни държавни ведомства и др. Същевременно темата “корупция” присъства често и се коментира широко в медиите през последните години. Коментирането на проблема допринася съществено за фокусирането на общественото внимание върху него. По-важното е обаче, че “усещането” за масово разпространение на явлението запазва високото си равнище. И основанията за това едва ли се крият само в медийното влияние.

Графика 7.

Разпространение на корупцията (min=0 max=10)

База: Всички респонденти

Запазването на високите стойности на оценките за равнището на корупцията и малкия размер на сумите, които се дават, очертават измеренията на един много интересен феномен. Към момента “малката” корупция се е превърнала в паралелен механизъм на уреждане на взаимоотношенията между гражданите и обществените служители. Ниският жизнен стандарт на преобладаващата част от населението е причина дори не особено високи плащания (данъци, глоби, разрешителни и т.н.) да се възприемат като непосилни. От друга страна, съществуването на остарели и противоречиви законови разпоредби създава добри предпоставки за злоупотреби от недобросъвестни обществени служители. В такъв контекст механизмът на “малката” корупция работи успешно, практически ефикасно и се възпроизвежда устойчиво.

ПРАКТИЧЕСКА ЕФИКАСНОСТ НА КОРУПЦИЯТА

Един от най-важните индикатори, който дава представа за действителното значение на явлението корупция, са оценките за практическата му ефикасност. Независимо от лекия спад спрямо предходното тримесечие, от октомври 2002 г. стойностите на този индикатор се задържат непроменени около най-високото им равнище за изследвания период (*Графика 7*).

Очевидно предприетите мерки до момента не са достатъчни, за да разрушат вече установения образ на корупцията като ефективен начин за решаване на частни проблеми. Тя продължава да се възприема като практика, която спестява време, нерви и пари на гражданите при взаимодействието им с държавната администрация. Мнозинството от корупционните действия се осъществяват по добре организирана и доказала своята ефективност схема и “работят” безотказно. Именно това ги прави толкова трудно уловими и доказуеми.

За да бъде разрушена тази “нормалност” и оправданост на корупцията и да се стигне до действителното ѝ ограничаване, е необходимо задълбочено разбиране на проблема и причините, които го пораждат. Моралните оценки и принципното съгласие, че

корупцията се отразява негативно на развитието на страната, трябва да преминат на ниво конкретни антикорупционни действия. В противен случай е неизбежно “привикването” към корупцията – независимо дали става въпрос за обсъждането на проблема или за очакванията при досег с държавната администрация да се предполага и неофициално плащане, което гарантира получаването на съответната административна услуга.

Когато се говори за практическата ефикасност на корупцията, трябва да се прави следното разграничение на мотивите, които я порождават. От една страна, корупционният акт може да има за цел извършването на някакъв вид измама или административно нарушение. От друга, към настоящия момент се наблюдава и един друг вид масово разпространени корупционни практики – принуждаването на граждани и фирми да плащат неофициално суми или да правят подаръци за получаването на административни услуги, които им се полагат по закон, но които могат и да не получат по усмотрение на съответния обществен служител.

И докато първият вид корупция облагодетелствува и двете участващи страни, при втория потърпевши са изключително гражданите, които поради ред причини, напр. *слаб административен контрол и неефективност на съдебната система*, предпочитат да заплатят исканата от тях сума и да получат услугата, отколкото да разобличат съответния служител.

Именно ограничаването на втория вид корупционни практики е отговорност на управляващите, които декларират като свой приоритет борбата с корупцията. Това е и постижимо чрез въвеждането на ясни правила и опростени процедури за получаване на административни услуги и създаване на условия за бърз и ефективен административен контрол за недобросъвестни обществени служители.

На практика, независимо от политическите декларации и медийното внимание по темата до момента, все още няма ефективни механизми за своевременно наказване на корумпирани обществени служители. Точно обратното, не рядко некоруптираните и честни служители в държавните ведомства биват “отхвърляни” от системата, тъй като пречат на безпроблемното ѝ функциониране.

Именно доказаната ѝ практическа ефикасност е една от основните причини за продължаващото високо ниво на разпространение на корупцията и приемането ѝ като нередна, но неизбежна, удобна и ефикасна практика.

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА ПО ПРОФЕСИОНАЛНИ ГРУПИ

И при настоящето изследване продължава тенденцията на спад в оценките за разпространение на корупцията сред различните професионални групи. Въпреки това, през изминалата една година от октомври 2002г. до момента, са регистрирани най-високите стойности на оценките за разпространението на корупцията (*Приложение 3, Таблица 5*). Настоящите оценки, макар и най-ниски за 2003г., не могат да достигнат нивото от май 2002г. Това е сериозен индикатор, че съществуващите корупционни практики при различните видове обществени служители не са трайно и съществено ограничени.

Във всички професионални групи е регистриран лек спад спрямо м.май 2003г. с изключение на *преподавателите и служителите в университети, представителите на НПО, журналистите и учителите*. И при тях обаче покачването е несъществено и на негова база не биха могли да се правят категорични изводи за увеличаване на честотата на извършване на корупционни действия.

Няма промяна и в подредбата на отделните групи - *митническите служители, представителите на съдебната система и служителите в полицията* продължават да се възприемат като най-коруптирани от населението. След тях се нареждат *народните представители, лекарите и министрите*. (Приложение 3, Таблица 5).

Продължава да се наблюдава разминаване по отношение на представите на респондентите за коруптираността на някои групи служители и реалния корупционен натиск, който те са оказали върху граждани. Това се отнася най-вече за *преподавателите и служителите в университетите, министрите и народните представители*, при които има значително разминаване между двата вида оценки.

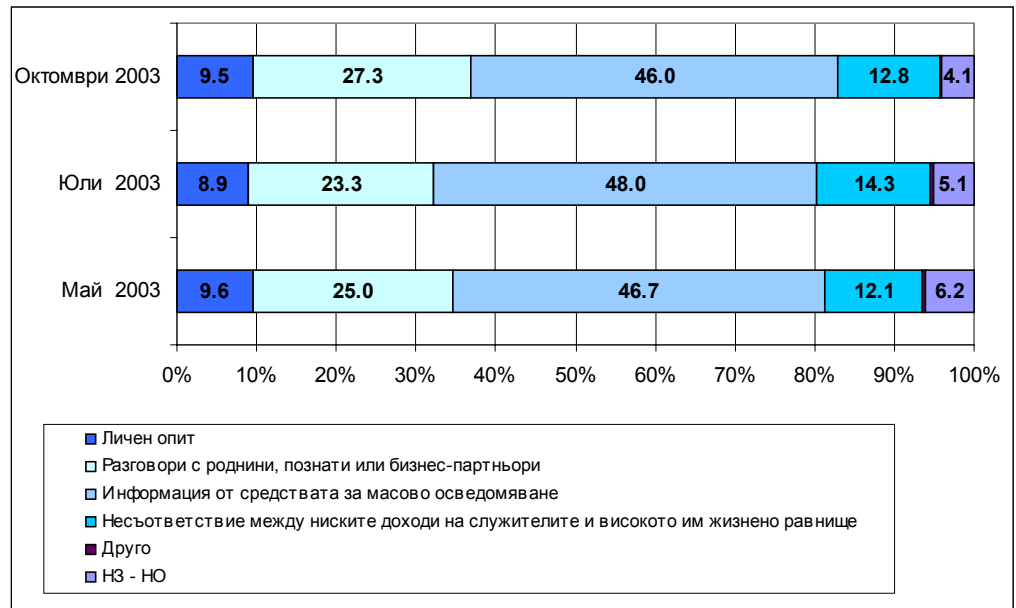
В съдебната система обаче, има сериозно реструктуриране на обществените представи. През м.май единствено образът на *адвокатите* са припокриваше с реалния корупционен натиск, който те оказват върху гражданите към настоящия момент. Близо половин година по-късно и при останалите магистрати е регистриран увеличен корупционен натиск върху контактувалите с тях граждани. Разминаване в оценките продължава да има само по отношение на *прокурорите*, които традиционно се възприемат като силно коруптирани, без това да се потвърждава от данните за оказан натиск (Приложение 3, Таблицы 3 и 5). По-високите оценки за оказвания корупционен натиск може да са резултат на редица фактори, но вероятно роля за него е изиграло и широкото коментирание на темата за корупцията в съдебната система в медиите. Нерядко засиленият интерес към дадена професионална група води до налагане на удобната теза “щом така и така ни смятат за коруптирани и ни обвиняват, по-добре да има за какво”.

Обезпокояваща е и една друга тенденция – при представители на хуманни професии, които до скоро се смятаха за хора с висок морал и неподатливост на корупционни действия, все повече започват да се регистрират високи стойности на оказвания корупционен натиск. Постепенно тези професии, сред които са *преподавателите и служителите в университети и лекарите*, губят положителния си образ в съзнанието на хората.

Роля за намаляването на разликата между *представа и реална оценка* за коруптираността на дадена професионална група играе и постепенното засилване на значението на *личния опит и разговорите с познати и приятели* при формиране на оценките. *Медиите*, макар и все още с голямо влияние, все повече отстъпват пред *личното наблюдение*. Фактът, че повече от една трета от респондентите черпят информация от реален сблъсък с корупционни действия, техен или на някой от техните близки и познати, е още един косвен индикатор за масовото разпространение на различни корупционни практики (Графика 8).

Графика 8.

Относителен дял на факторите, оказващи влияние върху формиране на оценките за разпространение на корупцията

База: Всички респонденти

ИНСТИТУЦИОНАЛНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

Подобно на професионалните групи, спад се наблюдава и при оценките за институционалното разпространение на корупцията. Той обаче, отново е твърде слаб, за да може да се говори за трайно ограничаване на проблема. Въпреки някои позитивни признаци, оценките за разпространението на корупцията в агенция “Митници” и в Министерство на вътрешните работи остават най-високи от началото на провеждане на мониторинга (Таблица 1).

Медийното внимание към съдебната система рефлектира и върху високата оценка за разпространение на корупцията във всичките ѝ сфери. Все пак съдебната система и отделните ѝ звена се оценяват като по-малко корумпирани спрямо м.май, като най-забележим е спадът по отношение на *прокуратурата* и в *следствието* (Таблица 1).

Таблица 1.

“Според Вас, до каква степен е разпространена корупцията в следните институции”

(Интервюираните са посочвали до пет отговора за “Общо разпространение” и до три отговора за “Министерства и държавни агенции” и “Съдебна система”, поради което сборът от процентите надвишава 100.)

	Май 2002	Окт. 2002	Януари 2003	Май 2003	Юли 2003	Окт. 2003
Общо разпространение						
В митниците. Сред митническите служители.	33,2	30,4	53,3	50,0	54,1	49,5
В съда. В съдебната система. В правосъдието. Сред адвокатите.	23,5	28,5	48,2	42,9	45,3	42,0
В системата на МВР (в т.ч. в КАТ, в следствието)	20,6	19,9	28,6	30,6	30,9	33,9
В системата на здравеопазването. В медицината. В НЗОК. В ТЕЛК.	25,6	20,6	27,3	27,6	30,9	27,8
Във висшите етажи на властта (в парламента, в президентството, в правителството). Сред политическия елит.	24,1	30,3	24,7* 23,1** 1,3***	27,6* 27,5** 2,5***	28,5* 28,2** 1,7***	26,1* 26,3** 1,9***
Министерства и държавни агенции						
Агенция “Митници”	12,6	10,9	31,2	31,2	31,5	32,4
Министерство на правосъдието	15,0	18,1	33,5	31,0	32,1	30,3
Във всички министерства и държавни агенции	-	-	19,6	21,8	24,6	25,4
Агенция за приватизация	22,0	22,5	27,2	24,7	21,8	21,7
Министерство на вътрешните работи	16,2	15,3	18,4	19,0	18,5	21,2
Съдебна система						
Във всички сфери на съдебната система	3,5	5,4	33,5	34,4	33,3	37,6
Съд, съдопроизводство.	29,1	32,1	27,5	29,1	32,5	30,5
Прокуратура	26,2	32,0	26,2	25,3	30,0	22,9
Адвокати, нотариуси	15,3	16,2	24,9**** 7,4*****	21,8**** 8,0*****	22,5**** 7,4*****	19,7**** 8,5*****
Следствие	15,7	15,7	18,4	17,6	21,5	15,3

* Разпространение на корупцията в правителство/ сред министрите/ сред зам. министрите;

** Разпространение на корупцията в Народното събрание/ сред народните представители;

*** Разпространение на корупцията в президентство/ сред служители в президентството;

**** Разпространение на корупцията сред адвокатите;

***** Разпространение на корупцията сред нотариусите.

ФАКТОРИ ЗА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

Продължава тенденцията от началото на тази година на засилване на критиките към управляващите и възприемането им като подкупни и стремящи се към *облагодетелстване от служебното си положение*. Все по-голямо влияние за масовото разпространение на корупцията, според населението, придобива *стремежът към бързо забогатяване на “властимащите” и преплитането на служебните и лични интереси*. Наред с това, вместо да се предприемат конкретни мерки за борба с корупцията, се забелязва все по-осезаемо *липсата на строг административен контрол (Таблица 2)*.

Таблица 2.

Относителен дял на основните фактори, влияещи върху разпространението на корупцията в страната (%)

	Апр. '99	Септ. '99	Ян. '00	Апр. '00	Септ. '00	Ян. '01	Окт. '01	Ян. '02	Май '02	Окт. '02	Ян. '03	Май '03	Юли '03	Окт. '03
Стремежът към бързо забогатяване на тези, които са на власт	52,9	54,8	57,0	33,6	57,8	60,8	59,2	58,6	58,6	58,4	60,3	58,5	61,7	62,0
Липсата на строг административен контрол	36,4	33,8	30,8	-	32,3	31,8	35,2	34,5	38,9	34,5	32,3	31,2	33,7	38,6
Преплитане на служебните задължения с личните интереси	25,8	28,3	28,3	-	32,6	25,8	31,7	26,7	26,9	28,8	29,1	30,6	31,6	33,5
Несъвършеното законодателство	38,8	37,8	35,1	13,6	40,5	39,1	38,0	43,0	39,7	39,2	34,9	38,0	40,9	32,6
Неефективността на съдебната система	19,6	27,5	24,7	11,8	22,2	27,2	28,5	32,3	31,2	38,0	31,2	34,1	37,1	29,9
Ниските заплати	51,5	43,6	47,2	20,9	41,6	33,7	32,3	38,5	36,0	36,6	31,2	27,6	28,9	28,3
Моралната криза в периода на преход	19,4	19,4	18,2	9,8	17,0	18,9	21,1	18,3	16,3	13,2	15,8	15,6	14,4	16,9
Наследените от комунистическото минало проблеми	6,8	7,4	7,3	1,8	7,8	4,4	5,8	5,0	6,9	6,3	4,4	3,6	4,3	6,0
Особеностите на бълг. национална култура	6,9	4,7	5,9	-	4,2	5,9	4,4	5,3	4,3	4,9	5,7	7,0	7,2	5,3

База: Всички респонденти

Стойностите на част от факторите, напр. *несъвършеното законодателство и неефективността на съдебната система*, с които традиционно се обяснява разпространението на корупцията, намаляват значително според настоящето изследване. Субективните предпоставки за разпространение на корупцията са изведени на предна позиция за сметка на обективните фактори, с които тя се свързва.

Макар и да запазват нивото си, причини като *ниските заплати на служителите в държавния сектор и моралната криза в периода на преход* постепенно губят значението си като обяснителни модели на корупцията. Като че ли все повече се преминава от колективна към индивидуална отговорност за наличието и участието в корупционни практики. За това говорят и колебанията в стойностите на фактори

като особеностите на българската национална култура и наследените от комунистическото минало проблеми – въпреки че все още служат за обяснение на част от феномена корупция, те малко по малко остават в страни от вниманието на респондентите (Таблица 2).

4. ЦЕННОСТНИ И МОРАЛНИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА КОРУПЦИЯТА

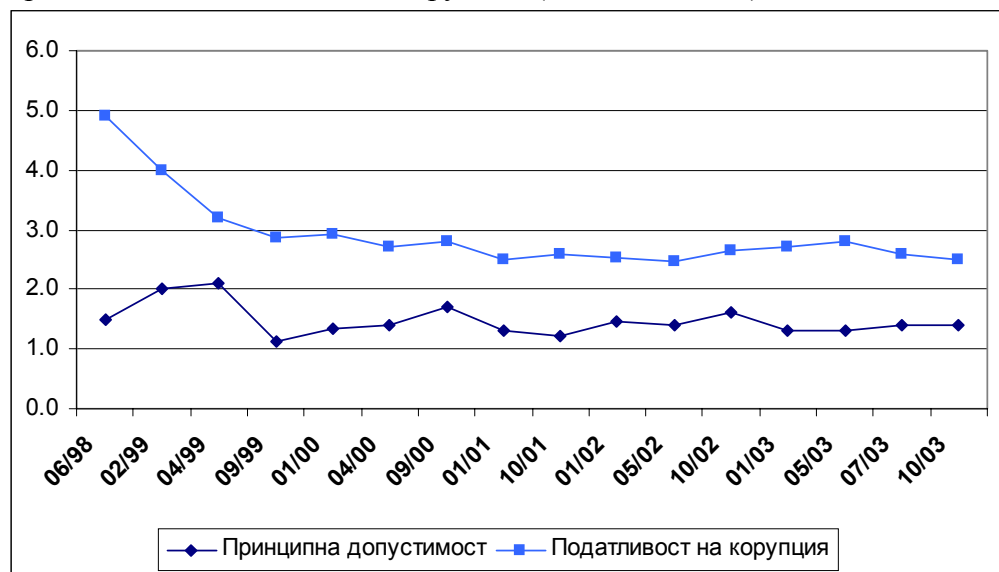
ПРИНЦИПНА ДОПУСТИМОСТ

Като цяло, през настоящата година се забелязва ясна тенденция към увеличаване на отрицателните нагласи към корупцията и не приемането ѝ на ценностно ниво. Засилва се неодобрението към неофициалните плащания като алтернатива на получаването на бързи и качествени публични услуги (Графика 9).

Независимо от моралното осъждане на корупцията обаче, продължават да съществуват редица обективни предпоставки за нейното разпространение. И ако до скоро “малката” масова корупция бе често оправдавана с ниското заплащане на обществените служители и несъвършеното законодателство, с промяната на тези условия хората постепенно започват да проявяват все повече нетърпимост към недоброръководни чиновници и служители.

Графика 9.

Предпоставки за наличие на корупция (min=0, max=10)

База: Всички респонденти

ПОДАТЛИВОСТ НА КОРУПЦИЯ

Ясно се забелязва и низходящата тенденция в стойностите на индекса “податливост на корупция” (Графика 9). Въпреки че nerядко са въввлечени в различни корупционни практики, гражданите все по-често осъзнават правата си и възможностите да не се поддадат на корупционен натиск.

Това се забелязва и при анализа по социо-демографски групи – хората с по-високо образование и по-добро материално положение са склонни на два противоположни типа поведение – или да платят във всички случаи или да не платят изобщо, а да търсят алтернативен начин за решаване на проблема си. Това говори за все по-добро

познаване на гражданските права и законодателството и ясно разграничаване на случаите, в които можеш да си “спестиш” подкупа и в които отказът да платиш такъв ще доведе само до излишна загуба на време и пари без постигане на желания резултат (*Приложение 3, Таблица 6*).

Наблюдава се все по-голяма практичност по отношение на корупцията – дори при социални групи с по-нисък финансов ресурс (например, *домакини, пенсионери, безработни*) се засилва готовността да платят исканата сума, независимо че нерядко тя е значителна за тях. Това подкрепя констатацията, че някои от корупционните практики вече се превръщат в утвърдена и добре организирана част от отношенията “гражданин – държавна администрация”. И докато т.нар. “голяма” корупция е твърде трудно да бъде разкрита и доказана, то “малката” корупция сред обществените служители е станала толкова масова и ясно видима, че според гражданите съществуването ѝ няма нужда от доказателства. Всекидневните неофициални плащания за редица административни услуги не просто директно ощетяват хората, но и сериозно подкопават доверието в управляващите и техните възможности да работят в полза на гражданите. Въвеждането на редица механизми за прозрачност и максимално опростяване на административните процедури е напълно постижима задача за всяко правителство, декларирало като един от основните си приоритети ограничаването на корупцията. В този смисъл борбата с корупцията се превръща от популярен политически лозунг в ежедневна проверка на качеството на едно или друго управление.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

Теоретична постановка

Корупционните индекси представляват обобщение на основните показатели на Системата за мониторинг на корупцията (СМК) на *Коалиция 2000*. Всеки индекс обобщава няколко въпроса, задавани на респондентите и позволява извършването на сравнения във времето. Корупционните индекси приемат стойности от 0 до 10. Колкото стойността на индексите е по-близка до 10, толкова по-негативни са оценките за състоянието на корупцията в страната. Индексите, чиято числова стойност клони към 0, показват максимална близост до идеала за "общество без корупция".

Корупционните индекси се основават на системата от показатели (индикатори), чрез които се отразява състояние на корупционното поведение и отношението към различните форми на корупция. Теоретичният модел на корупцията, който лежи в основата на изследванията на СМК обособява на следните нейни елементи:

1. Корупционни действия.

Корупционните действия се делят на два основни типа – даване на подкуп и вземане на подкуп. Тези действия се наблюдават в две основни ситуации: 1) когато гражданите дават подкуп, за да получат нещо, което им се полага по закон (т.нар. "смазване на колелата) и 2) когато от гражданите се дават подкупи, за да получат нещо, което не им се полага по закон. Наблюдаваната честота на корупционните действия характеризира равнището на корупция в страната. От съществено значение за измерването на стойностите на този показател и начинът, по който се задават въпросите на респондентите. В това отношение възприетото в СМК решение почива на няколко съществени положения, които имат за цел да осигурят неутралност, обективност и анонимност: 1) вместо думата "подкуп" се използва формулировката "даване на пари, подарък или услуга"; 2) от респондентите не се иска информация, която указва колко, на кого и пр. са дали, за да "бъде решен определен техен проблем", а се регистрира единствено фактът на "даването"; 3) освен информация за "даване" на подкупи, от респондентите се иска информация и за искането на подкуп, т.е. за честотата на оказвания от страна на държавните служители натиск.

Конструирани на тази основа Корупционни индекси са следните:

- Лично участие. Този индекс отразява честотата на признатите от гражданите случаи на "даване на пари, подарък или услуга" с цел да бъде решен техен проблем. Съдържателният смисъл на този индекс е, че той отразява равнището на реалната корупция в страната за определен период от време.
- Корупционен натиск. Този индекс отразява честотата на признатите от гражданите случаи, при които от тях е поискано "даване на пари, подарък или услуга" с цел да бъде решен техен проблем. Съдържателният смисъл на този индекс е, че той отразява равнището на потенциалната корупция в страната за определен период от време.

Следва специално да се отбележи, че показателите, отразяващи корупционните действия, не отразяват оценки, мнения или представи, а самопризнания за честотата на определен тип действия. Върху този тип показатели се изгражда методологията на виктимизационните изследвания, които имат дълга традиция и се използват за оценка на реалното равнище на престъпност в дадена страна. Терминът "реално" е съществен, тъй като по множество причини не всички случаи на

престъпления стигат до регистриране в полицията, а само част от обявените в полицията престъпления достигат до съдебната система.

2. Ценностни и морални предпоставки.

Макар да не определят пряко равнището на корупция, ценностните и моралните принципи оказват съществено влияние върху поведението на гражданите. От множеството показатели в тази област в СМК се наблюдават няколко свързани с корупцията нагласи: 1) равнището на толерантност спрямо различни форми на корупция; 2) равнището на "разпознаваемост" на различни видове корупция; 3) склонността на гражданите да използват корупционни практики за решаване на възникнали проблеми.

Конструиранията на тази основа Корупционни индекси включват:

- Принципна допустимост. Този индекс отразява равнището на толерантност спрямо разнотипни корупционни действия на депутати и чиновници в министерствата.
- Податливост на корупция. Индексът обобщава серия от въпроси, които имат за цел да оценят склонността на гражданите да прибегват до корупционни средства при решаване на ежедневните си проблеми.

И двата индекса от тази група отразяват оценки и мнения. Тяхната динамика в позитивен план показва засилването на нетолерантността към корупцията и утвърждаването на морални норми, недопускащи участието в корупционни действия.

3. Степен на разпространение на корупцията.

Субективните оценки на гражданите за разпространението на корупцията отразяват създадената в обществото атмосфера по отношение на корупцията и свързаният с нея имидж на институциите и професиите на властта. Тези оценки не отразяват пряко равнището на корупция, тъй като са продукт на представи и впечатления формирани в резултат на текущият публичен дебат, медийното отразяване на корупцията, лични предубеждения и пр. В по-общ план те отразяват оценката на гражданите дали властимащите защитават техните интереси или използват служебното си положение за отстояване на частни интереси. Този аспект на корупцията е обхванат от два индекса:

- Степен на разпространение на корупцията. Този индекс осреднява оценките на респондентите за степента на поразеност на обществото (а също и отделни институции и професионални групи) от корупция.
- Практическа ефикасност. Индексът осреднява оценките на респондентите за това доколко корупцията е ефективно средство за решаване на проблеми. Ефикасността е друг измерител на разпространението на корупцията: високата ефикасност създава интерес да се използва корупцията и означава, че корупцията реално е широко използвано средство за решаване на проблеми.

4. Очаквания, свързани с корупцията.

Очакванията свързани с корупцията измерват степента, в която обществеността вярва, че проблемът корупция може да бъде решен. В този смисъл очакванията представляват баланс между начинът, по който респондентите схващат демонстрираната от управляващите политическа воля и тяхната оценка за размерите и сериозността на проблема корупция.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

Корупционни индекси

Таблица 1. Корупционни действия

Стойност на индекса	Ян. '00	Апр '00	Септ '00	Ян. '01	Окт. '01	Ян. '02	Май '02	Окт. '02	Ян. '03	Май '03	Юли '03	Окт. '03
Лично участие	0,8	0,7	0,8	0,4	0,8	0,7	0,4	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4
Корупционен натиск	1,3	1,2	1,5	0,8	1,4	1,4	1,0	1,4	1,0	1,0	1,0	1,1

Таблица 2. Ценности и морални предпоставки

Стойност на индекса	Ян. '00	Апр '00	Септ '00	Ян. '01	Окт. '01	Ян. '02	Май '02	Окт. '02	Ян. '03	Май '03	Юли '03	Окт. '03
Принципна допустимост	1,3	1,4	1,7	1,3	1,2	1,5	1,4	1,6	1,3	1,3	1,4	1,4
Податливост на корупция	2,9	2,7	2,8	2,5	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	2,8	2,6	2,5

Таблица 3. Степен на разпространение на корупцията

Стойност на индекса	Ян. '00	Апр '00	Септ '00	Ян. '01	Окт. '01	Ян. '02	Май '02	Окт. '02	Ян. '03	Май '03	Юли '03	Окт. '03
Степен на разпространение на корупция	6,4	6,1	6,5	6,5	6,5	6,4	5,9	6,7	6,4	6,4	6,6	6,5
Практическа ефикасност	6,6	6,8	6,6	6,9	6,6	6,4	6,1	6,9	6,9	6,9	6,9	6,6

Таблица 4. Очаквания, свързани с корупцията

Стойност на индекса	Ян. '00	Апр '00	Септ '00	Ян. '01	Окт. '01	Ян. '02	Май '02	Окт. '02	Ян. '03	Май '03	Юли '03	Окт. '03
Корупционни и очаквания	5,5	5,5	5,4	5,6	4,9	5,1	5,2	5,6	5,9	5,8	5,6	5,6

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

Таблица 1.

Оценки за обществената значимост на корупцията като проблем на обществото по социално-демографски групи (октомври 2003; %)

	<i>Не</i>	<i>Да</i>
Финансово положение		
1 Беден	73,7	26,3
2	71,2	28,8
3	55,5	44,5
4	60,8	39,2
5 Богат	-	100,0
Социално положение		
1 Най-ниско соц. положение	74,2	25,8
2	72,8	27,2
3	56,6	43,4
4	35,3	64,7
5 Най-високо соц. положение	31,2	68,8
Основно занятие в момента		
1 Мениджъри, професори, специалисти	44,6	55,4
2 Административни служители, заети в търговията и услугите	57,2	42,8
3 Техници, работници, фермери	65,5	34,5
4 Домакини, пенсионери, безработни	74,3	25,7
5 Ученици, студенти	65,1	34,9
6 Други работещи	60,2	39,8
Вие живеете в:		
1 София	64,2	35,8
2 Голям град	60,5	39,5
3 Малък град	71,4	28,6
4 Селски район, село	75,1	24,9

Таблица 2.

Обща стойност на дадените неофициално пари и/ или подаръци на служителите в обществения сектор през последните 3 месеца (%)

	<i>Януари 2003</i>	<i>Май 2003</i>	<i>Юли 2003</i>	<i>Октомври 2003</i>
До 100 лв.	65,4	50,0	68,6	83,6
101 до 250 лв.	19,8	29,1	11,7	10,8
251 до 500 лв.	5,4	8,4	10,6	5,6
501 до 1000 лв.	8,2	3,8	9,2	-
1001 до 5000 лв.	1,1	7,5	-	-
Над 5000 лв.	-	1,2	-	-

База: Респондентите, на които служители от обществената сфера са им искали или са показвали, че очакват пари, подарък или услуга от тях (януари N=95, май N=77, юли N=71, октомври N=77)

Таблица 3.

Корупционен натиск по професионални групи (%)

	Апр. '00	Септ. '00	Ян. '01	Окт. '01	Ян. '02	Май '02	Окт. '02	Ян. '03	Май '03	Юли '03	Окт '03
Преподаватели в университети	-	-	-	-	-	-	11,9	14,7	11,8	21,5	16,6
Лекар	18,6	22,1	6,1	22,3	18,0	20,2	20,3	12,9	12,8	15,7	16,6
Митнически служител	29,1	15,8	22,7	18,4	18,5	25,5	19,4	17,3	16,6	16,4	15,3
Полицейски служител	19,5	24,0	18,9	18,5	19,9	15,2	22,3	12,0	14,1	17,8	13,9
Адвокат	-	-	-	-	-	-	26,5	10,5	17,4	13,1	13,8
Следовател	8,4	6,0	5,5	6,0	4,3	8,2	8,3	4,3	12,8	2,5	9,6
Служители в университети	-	-	-	-	-	-	5,6	11,9	3,4	10,9	9,0
Адм. служител в съдебната система	10,4	11,5	13,3	11,3	9,4	11,0	15,9	8,5	4,9	7,7	9,0
Съдия	7,7	9,1	5,8	6,8	7,8	10,7	16,6	2,0	14,0	6,9	8,5
Бизнесмен	11,9	9,7	11,6	13,4	10,8	9,4	9,6	7,0	9,1	13,6	8,3
Служител в министерство	3,7	7,0	8,9	5,6	4,9	9,3	5,6	13,8	4,3	10,1	8,2
Общински служител	11,7	10,3	11,2	11,3	10,0	5,5	10,9	4,4	8,4	6,9	6,4
Данъчен служител	7,8	8,3	6,4	9,1	5,3	3,8	4,2	4,1	3,1	3,7	5,9
Учител	3,0	5,5	3,7	6,1	3,6	3,1	7,4	4,4	3,4	3,4	5,6
Министри	-	-	-	-	-	-	6,3	-	3,3	3,4	4,8
Прокурор	4,7	7,8	7,2	0,8	4,1	8,5	12,3	6,6	9,2	8,2	4,2
Банкер	1,8	2,9	4,1	4,1	4,1	5,6	3,9	5,1	9,9	1,2	4,2
Политици и лидери на политически партии	-	-	-	-	-	-	7,1	5,0	7,1	6,3	4,1
Кметове и общински съветници	5,6	3,2	2,1	1,4	2,0	2,7	5,3	3,0	4,1	3,4	3,3
Представители на неправителствени организации	-	-	-	-	-	-	5,0	-	4,0	2,6	1,4
Народен представител	4,5	6,4	4,2	2,1	2,1	3,5	2,0	11,2	8,9	-	-
Журналист	-	-	-	-	-	-	1,8	1,4	-	-	-
Служител или преподавател в университет	12,6	13,9	13,2	8,8	14,3	12,0	-	-	-	-	-

*Относителен дял на тези от контактувалите през последната година със съответната група, на които са искани пари, подаръци или услуги

Таблица 4.

Фактори за разпространение на корупцията по социо-демографски групи – октомври 2003г. (%)

	<i>Стремеж към бързо забогатяване на тези, които са на власт</i>	<i>Липса на строг административен контрол</i>	<i>Преплитане на служебните с лични интереси</i>	<i>Несъвършено законодателство</i>	<i>Неефективността на съдебната система</i>	<i>Ниски заплати на служителите</i>
Степен на завършено образование						
1 По-ниско от начално	39,9	29,0	10,9	18,0	21,7	10,2
2 Начално	48,5	32,6	16,8	31,2	24,3	24,8
3 Основно	57,9	40,9	31,4	31,0	28,9	19,4
4 Средно	69,4	40,0	36,7	32,3	32,7	31,0
5 Полувисше	58,7	31,3	46,6	42,5	28,9	33,1
6 Висше	56,4	36,4	35,8	37,9	27,8	40,9
Финансово положение						
1 Беден	58,1	37,0	28,6	30,3	25,1	23,4
2	66,5	42,1	36,0	33,7	32,8	25,4
3	60,5	34,5	35,6	33,7	32,9	38,8
4	63,6	44,3	37,5	46,6	9,1	27,2
5 Богат	100,0	100,0	-	100,0	-	-
Социално положение						
1 Най-ниско соц. положение	56,6	36,5	31,1	29,9	23,5	20,0
2	67,2	41,5	35,5	32,7	35,4	27,3
3	60,6	36,4	36,5	34,6	30,6	39,6
4	60,8	45,1	26,1	52,5	32,3	22,0
5 Най-високо соц. положение	68,8	62,4	37,6	31,2	-	31,2
Основно занятие в момента						
1 Мениджъри, професори, специалисти	54,6	42,0	36,8	36,8	34,3	42,6
2 Административни служители, заети в търговията и услугите	57,6	38,7	39,6	34,0	27,7	39,4
3 Техници, работници, фермери	60,4	43,2	39,5	30,7	32,5	25,7
4 Домакини, пенсионери, безработни	65,0	36,8	29,2	31,9	28,8	25,3
5 Ученици, студенти	54,7	32,0	34,1	31,4	38,7	32,4
6 Други работещи	60,2	30,0	54,9	63,2	16,5	21,8
Вие живеете в:						
1 София	57,5	41,1	28,0	33,8	26,6	43,6
2 Голям град	63,5	37,5	38,7	37,4	31,9	30,4
3 Малък град	59,0	42,3	40,2	25,9	27,8	24,2
4 Селски район, село	64,5	36,0	26,0	31,8	30,9	22,4

Таблица 5.

Разпространение на корупцията по професионални групи

*Относителен дял на отговорилите
“Почти всички и повечето са въвлечени в нея”*

	Апр. '00	Септ. '00	Ян. '01	Окт. '01	Ян. '02	Май '02	Окт. '02	Ян. '03	Май '03	Юли '03	Окт. '03
Митнически служители	78,6	75,2	74,3	77,3	74,2	70,8	79,2	76,6	74,3	76,9	74,5
Полицейски служители	50,5	54,3	51,0	53,7	47,0	50,7	59,6	57,7	57,7	61,4	59,2
Съдии	56,0	50,1	50,6	56,4	55,0	50,8	63,0	62,2	59,6	61,8	57,3
Адвокати	51,9	52,9	50,3	55,0	55,5	52,5	62,3	60,1	60,0	57,5	55,8
Прокурори	54,4	51,3	50,7	54,8	55,4	51,0	63,0	62,1	59,3	60,6	55,7
Народни представители	55,1	51,7	52,6	43,5	47,8	39,2	56,2	53,5	57,5	56,9	54,5
Лекари	40,9	43,6	27,0	46,8	45,7	52,3	54,9	51,0	49,8	53,4	52,9
Министри	53,4	55,0	52,3	41,2	45,4	35,6	50,8	49,5	52,6	54,9	52,6
Данъчни служители	51,0	53,7	47,3	51,6	51,2	41,9	58,0	52,6	51,8	54,1	49,3
Следователи	48,0	43,8	43,5	48,4	48,0	43,1	57,5	55,4	53,6	55,4	49,2
Бизнесмени	51,4	42,3	43,6	42,2	41,6	41,4	48,9	52,7	50,9	48,7	47,6
Политици и лидери на политически партии коалиции	45,0	43,8	39,1	40,8	43,0	33,0	54,0	50,7	51,3	50,8	47,6
Кметове и общински съветници	35,2	32,1	30,9	26,3	31,8	23,4	48,3	45,7	43,6	45,0	43,4
Служители в министерства	55,1	49,7	43,9	45,8	47,1	36,7	48,3	44,6	44,4	45,1	40,1
Банкери	38,8	33,5	35,6	32,5	31,7	29,5	37,2	43,4	35,8	37,1	37,3
Общински служители	46,5	41,6	35,9	39,6	39,4	30,0	49,1	40,9	39,8	42,2	36,5
Преподаватели или служители университети	29,3	28,1	21,6	27,4	27,7	29,8	33,4* 23,1**	30,8* 20,0**	31,7* 19,0**	34,1* 21,2**	36,5* 23,2**
Адм. служители в съдебната система	45,2	40,2	36,8	41,7	41,1	36,5	45,0	42,4	37,5	37,9	33,5
Представители на НПО	18,2	23,9	18,2	19,8	21,8	15,3	21,4	20,2	21,0	21,6	22,3
Журналисти	14,1	13,9	11,3	10,5	12,2	9,5	15,3	12,1	13,3	12,9	14,6
Учители	8,2	10,9	5,8	9,3	9,7	9,8	13,9	9,8	11,6	10,9	11,0
Местни полит. лидери	36,4	36,8	34,2	35,1	34,4	27,1	-	-	-	-	-

* Оценка за разпространението на корупция сред преподавателите в университети

** Оценка за разпространението на корупция сред служителите в университети

Таблица 6.

“Ако имате важен проблем и служител Ви поиска направо пари, за да го разреши, Вие как бихте постъпили?” (разпределение по социо-демографски групи – октомври 2003г.; %)

	<i>Ще платя във всички случаи</i>	<i>Ще платя, ако мога да си го позволя</i>	<i>Няма да платя, ако мога да реша проблема по друг начин</i>	<i>Няма да платя във никакъв случай</i>	<i>НЗ/НО</i>
Степен на завършено образование					
1 По-ниско от начално	2,7	23,5	10,9	52,3	10,6
2 Начално	2,5	17,0	14,2	57,7	8,6
3 Основно	1,1	18,3	28,1	47,8	4,6
4 Средно	3,1	22,0	41,8	29,5	3,6
5 Полувисше	-	25,5	40,4	34,1	-
6 Висше	4,2	17,8	43,5	27,3	7,2
Финансово положение					
1 Беден	1,9	19,0	26,7	47,3	5,1
2	2,1	20,2	38,5	33,5	5,7
3	3,4	22,5	43,7	28,1	2,3
4	8,5	29,6	35,8	26,1	-
5 Богат	100,0	-	-	-	-
Социално положение					
1 Най-ниско соц. положение	1,9	18,1	25,7	49,1	5,1
2	1,9	22,4	35,8	34,0	5,9
3	4,2	20,4	44,4	28,9	2,1
4	-	19,6	64,7	12,7	3,0
5 Най-високо соц. положение	31,2	37,6	-	31,2	-
Основно занятие в момента					
1 Мениджъри, професори, специалисти	3,9	17,4	48,2	29,3	1,2
2 Административни служители, заети в търговията и услугите	4,9	22,3	44,6	25,7	2,5
3 Техници, работници, фермери	1,2	23,8	45,4	26,8	2,8
4 Домакини, пенсионери, безработни	2,2	19,6	28,2	43,7	6,3
5 Ученици, студенти	3,0	19,2	40,2	34,6	2,9
6 Други работещи	8,2	15,6	44,7	31,5	-
Вие живеете в:					
1 София	4,6	18,2	35,2	35,9	6,1
2 Голям град	2,0	17,3	44,9	32,2	3,6
3 Малък град	2,3	23,4	33,1	36,9	4,4
4 Селски район, село	2,2	22,9	28,2	41,0	5,7